

Rolf Hesse 4.12.1938–30.7.2020

Af Sten Ebbesen

Med Rolf Hesse er en nobel skikkelse blandt de klassiske filologer gået bort, en mand med holdninger, men også med et sind der altid var åbent for det anderledes. Denne åbenhed, denne evne til at lytte, gjorde ham til en fremragende pædagog, en fremragende filolog med øre for både levende og døde sprog, og en mand med mange venner.

Blandt Rolfs tidlige erindringer var flugten over Øresund i en fiskerbåd i 1943, som reddede ham, hans forældre og flere andre familiemedlemmer fra at blive myrdet af nazisterne. Familien opholdt sig så indtil krigen var ovre i Sverige, hvor hans far i stedet for at sidde med hænderne i skødet fik startet en beskeden produktion af indkøbsnet, som han havde indset at de svenske husmødre savnede. Efter krigen fik faderen oparbejdet en mindre grosserervirksomhed i Danmark. Hans mor var traditionel hjemmegående husmor. Jeg har kun flygtigt kendt hans forældre, men jeg fik et klart indtryk af at deres hjem var hjertevarmt. Der var ingen akademiske traditioner i familien, men både Rolf og hans lillebror Birger, der blev født i Sverige, fik en universitetsuddannelse. Rolf blev klassisk filolog, og Birger læge. Begge arvede deres fars holdning: ikke noget med bare at sidde med hænderne i skødet og vente, man må skabe noget, noget andre kan få gavn af.

Rolf var en seriøs student, men ikke på dødbidermanér. I 1960 skrev han en sang til filologernes julefest, som både viser unge Hesses beherskelse af de klassiske sprog og antik (kultur)historie, og dertil en hel del om hans humor.¹ Den synges på melodien til "Højt fra træets grønne top."

---

1. Gengives her med tilladelse fra Jette Hesse.

<p>1. Io Saturnalia laetabundus dies, ubi servi domini fiunt, labor quies. Illud non mutabitur: <i>vinum</i> quod potabitur. Audi sapientes hoc modo censentes:</p>	<p>4. Ὁ δὲ τὸ Συμπόσιον συγγράψας νομίζει ὅτι οἶνος ἄκρατος τὴν ψυχὴν κουφίζει· οὐδείς γὰρ ἂν τῶν εἰδῶν ἀναμνήσαιτο νήφων, μόνος ὁ μεθύων μεθέξει ἰδεῶν.</p>
<p>2. Unum esse mundum <i>Par-</i> <i>menides</i> putavit, neque motum fieri idem sic probavit: Magno hausto poculo ebrius in lectulo “Me” inquit “re vera non possum movere!”</p>	<p>5. Ille <i>Titus Livius</i> rerum Romanarum ind’ ab urbe <i>condita</i> scriptor est gestarum – vina certe praetulit quae in cella <i>condidit</i>. Proles Patavina usurpat a! vina.</p>
<p>3. Atomos quam maximas censet <i>Democritus</i>. Vino plenum videns vas dixit haud invitus: “Hoc non potest dividi, totum bibendum'st mihi; vobis, heus, propino: Veritas in vino!”</p>	<p>6. Et Augustum Caesarem Divum Imp’ratorem sic hortatur Livia ut ponat dolorem: “Cum <i>Palatium</i> facias, cur <i>palatum</i> neglegas? Delectare merum debet meum erum.”</p>

Mens hovedparten af Rolfs studium foregik i København, var han også, med et fransk statsstipendium, på et længere ophold ved La Sorbonne i Paris, hvor han især læste nygræsk. Han afsluttede sit studium i Danmark i sommeren 1965, og fik derpå et kandidatstipendium, hvis første år han brugte til et ophold i Thessaloniki sammen med sin Jette – også hun klassisk filolog –, som han var blevet gift med i februar 1965.

Hjemkommet til København fungerede Rolf i nogle år som dels som græsk- og latinlærer på Bagsværd Kostskole, dels som underviser i latin for medicinstuderende på KUs medicinske fakultet, og som ekstern lektor i old- og nygræsk på KU, men da han ved en skandaløs ansættelsesproces blev forbigået til en fast stilling i nygræsk besluttede han sig for at lade Københavns Universitet bag sig, og var 1979–2001 ansat ved Roskilde Katedralskole, hvor han underviste i de klassiske fag plus tysk, som han tog en bifagseksamen i. I den senere del af Roskilde-tiden og flere år derefter virkede han derudover som underviser i nygræsk ved Lunds Universitet. Desuden havde han allerede i tiden som gymnasielærer et bijob som græsk translatør, og da han trak sig tilbage fra skolen, gjorde han bijobbet til sit hovedjob, og fungerede til sin død som oversætter med speciale i juridiske dokumenter, ofte med EU-domstolen som kunde. Midt i 80erne havde han taget den meget krævende eksamen som statsautoriseret translatør og tolk, og ved siden af det græske fungerede han også som tysk translatør. Rolf kunne mange sprog, nogle på niveau med indfødte, andre (som bulgarsk) mere overfladisk.

Rolf havde store pædagogiske evner, som ikke blot viste sig i hans mundtlige undervisning, men også i en nævneværdig produktion af undervisningsmidler. I sine unge dage lavede han til universitetsbrug stærkt påkrævede øvelser til kurser i græsk grammatik og stilskrivning, hvor undervisningsmaterialet ellers var nogle bedagede engelske lærebøger og en samling af gamle eksamensopgaver. Da han i slutningen af 1960erne underviste medicinstuderende der manglede den lille latinprøve, slog han sig typisk nok ikke til tåls med at lade dem komme igennem en af de normale skolebøger, som handlede om romersk dagligliv eller puniske krige – ting som intet syntes at have at gøre med medicin. Han lavede sin egen lærebog, der helt specifikt henvendte sig til kommende læger, og fik den vittige titel *Mens docta in corpore doctoris* (1. udg. 1968). Jeg stod selv omkring 1970 i et par år for kurset for medicinstuderende, og kan bevidne at bogen virkelig var velegnet til sit formål: studenterne mødte som regel ikke op med nogen særlig positiv holdning til latin, prøven i det sprog var bare en ubehagelighed der

skulle overstås; men en nævneværdig del af mine elever kom takket være *Mens docta* til at se at latin var relevant for dem.

I 1981 kom *Cursus latinus : latin for begyndere* med Gudrun Haastrup som medforfatter. Bogen blev senere oversat til norsk (2/3 bokmål + 1/3 nynorsk!), og kom til at indgå i lærebogssystemet *Omnibus*, som stadig bruges i broderlandet.

I 90erne var Rolfs fokus skiftet til nygræsk, og i 1995 kom en kortfattet *Græsk sprog-guide* beregnet for Grækenlands-turister. På sine ældre dage skrev han to fremragende lærebøger i græsk for danskere og i dansk for grækere – begge præget både af hans pædagogiske sans og af hans lytteevne, der gjorde at sproget i begge blev meget realistisk dagligdagssprog på trods af de begrænsninger vedrørende ordvalg, bøjningsformer og grammatiske konstruktioner som en begynderbog må respektere.

Året efter Jette og Rolfs Thessaloniki-ophold var jeg selv student dér i universitetsåret 1966-67. Ret kort tid efter min hjemkomst, vistnok i sommeren 1968, konciperede Rolf og jeg sammen et projekt om en revolutionerende nygræsk grammatik affattet på engelsk. Vi arbejdede på sagen i flere år, med ham som hovedansvarlig for syntaksen og mig for fonologien og morfologien. Danske klassiske filologer af vores generation havde ikke af vores lærere fået nogen introduktion til hvordan man tilrettelægger en videnskabelig bog sådan at den kan afsættes til et internationalt forlag, så vi knoklede bare løs og endte med et monstrum som, måtte vi erkende, ikke ville passe ind i noget forlagsprogram. Navnlige var min del svulmet op. Vi besluttede os derfor omkring midten af 70erne for at skille de to dele af værket ad, og arbejde videre hver for sig med vores del. Jeg fik aldrig min bragt i publikabel stand, men Rolfs kom i 1980 under titlen *Syntax of the Modern Greek Verbal System* og i en kraftigt revideret anden udgave i 2003.

I 1985 udgav Rolf et lille hefte med titlen *Dansk-græsk præpositionsordbog*, som tog fat i et af de svære emner på nygræsk, hvor to konkurrerende systemer på daværende tidspunkt stod over for hinanden: det fundamentale nygræske, hvor der kun er én mulig kasus efter en præposition, nemlig akkusativ, og et lærd, oldgræsk-inspireret system som dels bruger præpositioner som egentlig var døde for århundreder siden undtagen i særlig dannede kredse, dels tillader præpositioner at "styre" genitiv, hvilket ingen folkelige præpositioner gør, eller endog dativ, som ellers slet ikke findes på nutidigt græsk. På daværende tidspunkt var det under ti år siden "moderne" græsk (*δημοτική*) var blevet anerkendt som officielt sprog i Grækenland, og det arkaiserende

καθαρεύουσα havde stadig tilhængere, mens tilhængerne af folkesproget ofte stejlt afviste at inkorporere lån fra det lærde sprog. Rolf havde indset, hvad få af de græske folkesprogstilhængere ville indrømme, at en hel del af de lærde præpositioner og lærde konstruktioner var blevet en del af normal daglig tale – problemet var at vise i hvilket omfang, og hvordan.

Dette lille arbejde kan ses som optakten til Rolfs største indsats på det nygræske område, nemlig to ordbøger, en dansk-græsk og en græsk-dansk som han fik produceret på bemærkelsesværdig kort tid. Førsteudgaven af den dansk-græske kom i København i 1995, andenudgaven i Athen 2004, mens førsteudgaven af den græsk-danske kom i Athen i 1998. Begge har op mod 30.000 opslagsord. Rolf var vennesæl, og havde derfor ingen vanskeligheder ved at mobilisere græske og danske eksperter til at hjælpe på områder hvor hans fagkundskab ikke slog til. Navnlig til den græsk-danske ordbog (hvortil han havde fået projektpenge fra flere kilder) fik han betydelig støtte fra adskillige medarbejdere, men begge bøger er dog i hovedsagen hans værk, og er monumenter over hans fine sprogsans og aldrig svigtende sans for pædagogik: udvalget af opslagsord er velovervejet, oversættelserne er præcise og har altid den rette stilistiske valør, men der er fænomener som kun dårligt lader sig beskrive i et andet sprogs ord eller hvis betegnelse på målsproget ikke er meget kendt, men som kan blive forståelige hvis de visualiseres, så i stedet for blot at oversætte *πετραχήλι* til “præstestola” (hvem ved hvad det er for noget?) lod han sin oversættelse ledsage af en tegning af en præst med stola på. Enhver der har været med til en ortodoks gudstjeneste ved øjeblikkelig ved synet af illustrationen hvad en *πετραχήλι* er for en sag. Ideen var ikke ny, men var lidt gået i glemmebogen da Rolf genoplivede den.

Som det vil være fremgået, gled antikken med tiden i baggrunden i forhold til det nygræske, men én gang klassisk filolog, altid klassisk filolog. Rolf glemte aldrig sin kærlighed til oldgræsk litteratur. Mit bekendtskab med ham var heller ikke foranlediget af vores fælles interesse for nygræsk. Det gik tilbage til vinteren 1964-65, hvor jeg var førsteårsstuderende og deltog i en læsekreds med den lidt ældre Jette Christensen, som jeg havde et perifert bekendtskab med fra vores fælles skolegang som klassisk-sproglige gymnasiaster på Aurehøj Statsgymnasium, hvor hun gik i klassen over mig. (I parentes bemærket: det var ingen selvfølge at gammelsproglige på forskellige klassetrin kendte hinanden: vi var ikke henvist til hinandens selskab, for i de år var klasserne – kaldet 1., 2. og 3. gK, med ‘K’ for ‘klassisk-sproglig – proppet med elever; min startede med 24 i

1. g, hvoraf 23 kom frem til studentereksamen og bestod den.) En dag omkring årskiftet 1964/65 foreslog Jette mig og et par andre at vi skulle læse Platons *Protagoras* med en næsten færdiguddannet kandidat som tutor. Det ville jeg da gerne være med til, og det viste sig at tutoren var Jettes kæreste og snart mand, Rolf. Jeg skal love for at vi fik lært noget de få måneder vi læste *Protagoras* sammen!

Rolfs evner som formidler af oldgræsk litteratur bevidnes på prent af en eminent sjov oversættelse af Aristophanes' alderdomskomedie *Plutos* fra 1984 og børnebogen *Odysseus' søn* fra 1985. Aristophanes-oversættelsens vers glider let, og den er meget aristophanisk, også i sine friheder. Fx har en ordudveksling mellem koret og slaven Karion den regibemærkning at den synges på melodien fra *Hønsfødder og gulerødder*, hvis rytme faktisk minder om det græske metrum. I dette afsnit er der også benyttet rim som i *Hønsfødder og gulerødder*, selv om oversættelsen ellers ikke er gjort rimet – dvs undtagen i særlige tilfælde hvor et godt dansk rim kan bidrage til den rette stemning.

Rolf havde dansk som modersmål, men beherskede det som kun et fåtal gør, og han kendte både sine nygræske og sine oldgræske lus på travet!

Æret være hans minde.